

Официалната буржоазна критика съзнателно раздуваше и подчертаваше песимизма, изцялата форма, индивидуализма на тъй наречения и от нея втори период на Яворовата поезия и като свързваше тази лирика с трагичния край на поета, обгръщаше целия му образ в сумрака на някаква мистична предопределеност, дори болезненост. Най-мрачните стихове се абсолютизираха като единствена реалност на неговата поезия. Истинската драма на човека и твореца се откъсваше от връзките и се конкретно историческата действителност, която създаде тази драма. По такъв начин се изтръгваше живецът на нейната конфликтност. На Яворовата поезия се отричаше всяка връзка с живота. „Тя не е поезия на житейски чувства и настроения, а на основни влечения на човешката природа“ — твърдеше естетската критика. В целия строй на поезията му се търсеше някакъв „психологически аскетизъм“.

Бойните позиции на марксистическата литературна критика по това време се отстояваха от Г. Бакалов. Общо взето, той остана при становището си от своята първа статия в „Съвременник“ през 1910 г., подчертано още веднъж в статията „Пенчо Славейков в завоя на Яворов“.²⁴ Силата и на тази статия е в нейния обществен патос, в страстното ѝ изобличение на антисоциалната същност на индивидуализма. В противовес на съвременната му формално-естетска литературна критика Бакалов изтъкваше като най-значителни именно стиховете на Яворов от социалния период на неговата поезия. Всяка страстна полемика обаче не може да не плати дан на увлечение. Бакалов отричаше в това увлечение всичко, което е създадено от Яворов след 1903 г. Критик по природа, Бакалов не можа да обхване Яворовото развитие в исторически план.

Първ Тодор Павлов видя творческото развитие на Яворов във всичката негова заплетена проблематика. С дълбоко проникновение той посочи както сложната зависимост между мироглед и метод у художника, така и спецификата и относителната самостоятелност на разните страни на художествения образ. За него развитието на твореца Яворов е сложна компонента от много взаимодействия, които в конкретно историческата рамка на онази епоха неизбежно трябваше да дадат като резултат именно това развитие, „което е факт и което е станало факт, защото не е могло при дадени обективни и субективни възможности за даден поет да не стане факт“²⁵.

Критикувайки и позициите на естетическия формализъм на буржоазното литературознание, и залитанията във вулгарен социологизъм на марксистическата критика, Павлов долови насоката, по която единствено би могло да се стигне до задълбочен марксистически анализ на конкретна историческите, идейните, психологическите и естетическите проблеми в творчеството на Яворов. Павлов, който е горещ идеологически противник на естетизма, същевременно е и жизнен мислител, който никога не се ограничава в тясна орбита на опростителство и схематизъм. Затова неговата мисъл непрестанно дълбае, мъчно се задържа при детайлно изследване, но неспокойна и творческа, напипва най-чувствителните точки на

²⁴ Г. Бакалов, *От Пушкина до Смирненски*, София, 1937, с. 117.

²⁵ Т. Павлов, *За марксистическа естетика, литературна наука и критика*, с. 195.